

Zbivanja

UDK 268:37.014.52

UDK 37.014.52:268

OKRUGLI STOL O STRUKTURIRANJU FAKULTETA ODGOJNIH ZNANOSTI

26. ožujka 1992. održan je u Katehetskom salezijanskom centru, Vlaška 36, u Zagrebu, "okrugli stol" pod gornjim naslovom. Cilj mu je bio "promišljanje optimalnog strukturiranja Fakulteta odgojnih znanosti - sa stajališta suvremenih znanstvenih dostignuća, kao i sa stajališta demokratskih promjena u Republici Hrvatskoj". Ozbiljan i smiren razgovor bogat raznovrsnim vidovima promatranja odražavao je stvarno stanje naše odgojno-obrazovne teorije i prakse kao i želju da se što prije uhvati priključak s najrazvijenijima. U cilju što boljeg sagledavanja te problematike dostavljene su i teze: N. Kujundžić "Fakultet odgojnih znanosti u funkciji suvremenog sustava odgojnih znanosti", V. Jurić "Kako i zašto do pedagoškog fakulteta", M. Martinović "Pregled razvoja studija socijalnog rada", N. Pastuović "Sustav odgojno-obrazovnih znanosti i školovanja stručnjaka za edukaciju (Angloamerički koncept)", M. Pranić "Fakultet odgojnih znanosti u sklopu Papinskog sveučilišta", V. Previšić "Pedagogija u strukturi visokoškolskog sustava (germansko područje)", G. Zovko "Razvoj specijalnog odgoja". Već iz ovih naslova očituje se raznolikost u terminologiji i pristupu i nijedna koncepcija se ne može bezrezervno prenijeti u našu sredinu, već je potrebno mijenjati situaciju, ustrajno i odvažno "politikom malih koraka", kako je to istaknuto u raspravi.

Skup je otvorio i pozdravio prisutne (rektora Zagrebačkog sveučilišta, znanstvenike, stručnjake i novinare) predsjednik Hrvatske akademije odgojnih znanosti dr Nedjeljko Kujundžić, naglasivši da se događaju važne promjene u reformi školstva i obrazovanja i da ovaj skup može doprinijeti unaprijeđenju i poboljšanju odgojne teorije i prakse. Sve se to odvija u sjeni 400 god. rođenja J. A. Komenskog, koji je prvi ponudio sustavnu teoriju odgoja i obrazovanja, koja se međutim ne smije samo "reproducirati" nego i usavršavati. "Prošlo je vrijeme niže informacijske obrade, treba stvoriti novi model - učiti kako se uči" - veli Kujundžić. Naše prosvjetne vlasti žele poduzeti sve da stvore nove osnove obrazovanja. Ovakvi skupovi, posebno ako se dođe do konkretnih rezultata, mogu im u tome biti od pomoći. Predložen je i poslovnik: Prezentacija pismenih priloga, Rasprava, Zajednička sin-

teza, prilog kao pomoć Ministarstvu prosvjete.

Dr Furić, pročelnik fizike na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu, izražava oprez s obzirom na terminologiju. Kod nas je još uvijek prisutan strah od pedagogije, koja nas je, dodvoravajući se režimu, gotovo eliminirala. Šovinizam danas nema prođe, ali ostale su formulacije, kao i negativne posljedice. Nije trend favoriziranja pedagoških fakulteta. Njemačka i SAD nemaju pedagoške fakultete. Struka se brine za kadar i njegovo obrazovanje. Osvrćući se na UPS (Salezijansko papirsko sveučilište) Furić kaže da je to "centralna svjetska institucija, ali ne možemo to preslikavati u našu malu sredinu". Središnji problem jest: sadržaj koji se predaje (struka) ili način kako se predaje (metodika). Pedagoška opcija se može izroditi u podržavanje poslušnosti režimu.

Kujundžić: Dva su pristupa moguća: paralelni ili sukcesivni. Za koji ste vi?

Furić: Za paralelni. Moraju biti zastupljene struka i metodika.

Kujundžić: Da li bi pedagoška, metodička struka bila na svim fakultetima ili koncentrirana na jednom fakultetu?

Furić: Ja sam protiv revolucionarnih promjena, jer one redovito ne vode računa o konkretnim pojedinostima. Treba poštivati već postojeće vlastitosti i dopustiti pluralizam pristupa i rješenja.

Rektor Zagrebačkog sveučilišta dr Marijan Šunjić u svom intervjuu naglašava da se osnivanje i strukturiranje Fakulteta odgojnih znanosti treba promatrati u okviru opće reforme sveučilišta: "Okvir mora postojati, ali ne onaj prošli. Da li pedagozi i metodičari trebaju biti u jednom ili mnogim fakultetima to je sporedno. Treba imati u vidu generalne stvari:

1. Pluralitet i višestruka ponuda: 2- 3- i više-godišnji i postdiplomski studij.
2. Pitanje konkurencije: ne stvarati goleme, centralne, magistralne ustanove, već više ustanova s različitom ponudom, makar bile istog profila. Ne treba bobovati nominalizmu i uniformnosti.
3. Mora biti prisutna odgojna, moralna, etička komponenta. Nešto što se prožima sa znanošću i strukom. Teorija i struka, metoda i struka, ali sve u okviru Sveučilišta. Samo zajedno možemo postići uspjeh. Ne odvajati npr. nekoliko odumrlih fizičara da poučavaju na Pedagoškom fakultetu ili nekoliko odumrlih pedagoga da poučavaju na PMF-u. Ne stvarati vlastite kućice, ograde, izolacije, već se treba integrirati."

Dr Vladimir Poljak kaže da nam je "45-godišnje iskustvo preduvjet znanstvenog rada", pa da treba poštivati ustaljenu terminologiju. Zalaže se za termin "Pedagoški fakultet" dok mu se termin "Fakultet odgojnih znanosti" čini tautologijom, jer fakultet već podrazumijeva znanstvenu razinu. "Neka on bude znanstven po kvaliteti a ne po nazivu." Pojam odgoj koji se nalazi u nazivu "Fakultet odgojnih znanosti" nejasan je, jer neki autori ga upotrebljavaju "u širem" a neki "u užem" smislu i tako unose zabunu, navodeći kao primjer noviji članak N. Pastuovića. A nije riječ samo o odgoju nego i o obrazovanju. Ide se zapravo od obrazovanja do odgoja. Pustimo "uži" i "širi" smisao. "Ja sam za Pedagoški fakultet."

Kujundžić: A gdje bi u toj koncepciji bili psiholozi?

Poljak: Nek to budu pedagoški psiholozi, a gdje će biti nije važno.

Dr Nikola Pastuović: Drago mi je da je Poljak načeo terminološki problem. Ali to nije samo terminološki problem. Kad se autor mora određivati s obzirom na

termin, taj termin nema znanstvene legitimacije. Ova akademija se zove "Akademija odgojnih znanosti" a trebala bi "Akademija odgojnih i obrazovnih znanosti". A jedno i drugo je ideologizirano. Trebalo bi zato govoriti o učenju. Neutralno. Pedagozi bi trebali s tim raščistiti.

Dr Vlado Andrić naglašava da se u raspravi trebamo više usredotočiti na cjelinu nego na detalje. "Mora nam biti jasno što želimo. A želimo stvoriti bolje pedagoge, nastavnike. Ako odredimo ciljeve lakše ćemo naći načine. Da li je riječ o pedagogiji kao samostalnoj disciplini ili transponiranju pedagogijskih spoznaja drugim strukama? Pred nama je pretvorba Sveučilišta. U tom okviru treba promatrati i HAOZ. Fakulteti su dosada bili bastioni konzervativizma. Zato će teško biti provesti revolucionarne promjene. Dakle, preporučuje se postupnost koja poštuju dva načela: matičnost struke na jednom mjestu i pružanje usluge drugima."

Dr Dragutin Rosandić se zalaže za "kontekstualiziranje ovog problema u širem sklopu preoblikovanja visokoškolskog sustava. Mi promatramo jedan segment ali moramo imati cjelovit pristup." Rosandić uočava ove zahtjeve:

1. Opisati postojeće stanje i zauzeti kritički stav. Uočiti ćemo da postoji raspršenost, nekonzistentnost i nedorađenost disciplina.

2. Moramo vrednovati ne samo svoje neposredno iskustvo već i tuđa iskustva. Za to su ponuđeni prilozi značajni.

3. Ne presadivati tuđi već stvarati svoj model. Terminologija će doći na kraju iako nije nevažna.

Razumljiv je strah od pedagogije, naravno, ideologizirane, ali strah od pedagogije kao struke, ne. Fizičar i nastavnik fizike nije isto! Cilj, sadržaj i metoda jesu povezani ali nisu isto, niti se isključuju. Zato je potrebno njegovati supstratne znanosti i pedagoške discipline. Prijedlozi ponuđeni za raspravu jesu vrijedni, ali još nemamo polazište. Moguća su dva sustava: istodobno (paralelno) studiranje i sukcesivno. Obadva imaju svojih prednosti i nedostataka. Potrebno je zato dopuniti polazne informacije. Interdisciplinarnost je metodološka pretpostavka.

Dr Rudolf Krsnik se zalaže za koordiniranje struke s pedagoškim disciplinama, i pita da li budući nastavnici moraju slušati istu struku koju će poučavati? Ako je riječ samo o fizičarima i metodičarima fizike gdje su pedagozi i psiholozi?

Pročelnik Odsjeka za pedagogiju Filozofskog fakulteta dr Vladko Previšić misli da je koncentracija kadrova za nas optimum, ali treba sačuvati bogatstvo različitosti, jer bi utapanje različitih disciplina u jedan fakultet moglo biti instrumentalizacija, kočenje. Zato treba sačuvati postojeće fakultete: Riječki, Zadarski, Osječki, jer različitost obogaćuje. Zalaže se dakle za različitost ali i smislenost pristupa pa i institucija.

Josip Baričević, profesor na Katehetskom institutu pri Katoličkom bogoslovnom fakultetu ponavlja Rosandićevu misao da treba utvrditi postojeće stanje na Zagrebačkom sveučilištu. Vidjeti tko su nosioci i koji su sadržaji, te izbjevati rasipanje snaga i sredstava. Treba se osloboditi vlastitog straha i straha od drugih. Zalaže se za pluralitet, racionalnost i konkurenciju.

Dr Milutin Šakić napada "terminološki dualizam" koji dijeli ljude na "normalne" i "hendikepirane" i tvrdi da ne postoje hendikepirani ljudi nego okoline. Ali nažalost i sam je zakon sankcionirao određeni sistem vrijednosti dijeleći ljude na redovne i segregirane, tako je npr odgoj i

obrazovanje "hendikepirane" djece pod Ministarstvom socijalne skrbi dok je odgoj i obrazovanje sve druge djece pod Ministarstvom prosvjete. Mi hendikepirani smatramo da to nije potrebno i da je to zakonski "hendikep".

Dr Filip Jelavić (odgovarajući na Furićeve primjedbe) ističe da na našem sveučilištu postoji više vrsta udžbenika, i da nisu svi bili ideološki obojeni. Primjer za to je "Mikropedagogija" Marije Bratanić, koja nije sluškinja politike već pomaže razvoju čovjeka, dok "klasna pedagogija nema utemeljenja u psihogenezi".

Dr Marija Bratanić ističe da "dobar nastavnik jest i dobar stručnjak, ali da dobar stručnjak još ne znači da je i dobar nastavnik". Ona na temelju provedenih istraživanja, u svojoj "Mikropedagogiji" zaključuje da su najvažnije osobne kvalitete nastavnika: znanje, sposobnost, uvjeti, sredina. Postojeće stanje gdje se nastava izvodi kao servis velikom broju đaka neprikladno je i neefikasno. Potrebno je zato osuvremeniti sadržaje, oblike rada, uvjete. Manje je važno da li će biti koncentracija ili disperzija nastavnog kadra.

Krsnik: Kažete da nema dovoljne integracije struke i pedagogije. Tko to treba pokrenuti? Struka ili pedagogija? Bratanić: I jedni i drugi.

Krsnik: Pedagozi ne paze na kontekst struke, a glavna je prepreka jer nema pravih interdisciplinarnih timova.

Dekan Defektološkog fakulteta dr Prstačić ističe da "funkcioniranje jedne ideje pretpostavlja hipoteze". Ovdje je osnovna teza da nam neka ideja remeti mentalitet, narušava mentalno zdravlje. Fakulteti su do sada bili bastioni konzervativizma. Potrebno je studijski sagledati cjelinu.

Kujundžić sažima dosadašnju diskusiju u ove teze:

- sagledavanje postojeće;
- jednina ili množina naziva (pedagogija ili odgojne znanosti);
- simultani ili sukcesivni studij;
- znanstvena koncentracija ili disperzija.

Nakon kratkog predaha rasprava je nastavljena kao KRITIČKO USUGLAŠAVANJE STAVOVA

Dr Aleksandar Kolka naglašava da "nastavnik mora u potpunosti ovladati strukom i da mora biti osposobljen za prenošenje te stručnosti. Kod nas je fakultet cjelina a u svijetu department. Rješenje se može naći u komplementarnosti. Demokracija znači i slobodu izbora, studija i načina.

Baričević ponavlja "epistemološko-terminologijsko pitanje", da li pedagogija ili odgojne znanosti. Naglašava "fini suodnos struke i metodike".

Dr Vladimir Jurić misli da smo već puno postigli ovim okruglim stolom ako smo postavili prava pitanja. Zalaže se za racionalizaciju ali i ona mora biti "racionalna". Treba uvažavati pitanje trenutka i potrebe struke, a ne se narcisoidno zatvarati. Na bazičnom fakultetu treba njegovati esenciju, na FOZ-u integraciju.

Rosandić kao polazište uzima znanosti koje su u interdisciplinarnom odnosu. Postojeće stanje kompletirati sa svjetskim doprinosima.

Dr Gojko Zovko navodi činjenicu da velik broj djece izlazi "iz normale". Postavlja se pitanje kakve škole za njih? Kakav sustav? Pridružuje se rektoru da treba tražiti globalno rješenje i steći opći uvid. Osjeća se i problem interdisciplinarne suradnje s drugim ustanovama i fakultetima. Zalaže se za doškolovanje gotovih struč-

njaka: 1, 2, ili više godina i da se to vrednuje. "Nestručan čovjek ne smije predavati stručne predmete. To bi bio hendikep." Postoje specifični pojedinci, grupe, kategorije i njima treba pružiti dodatne usluge. Svakako treba razvijati interdisciplinarnost, makar još nisu razgraničeni pojmovi "odgoj", "obrazovanje", "edukacija".

Dr Nikola Pastuović u podužem intervjuu izlaže osnove mogućeg ustrojstva FOZ-a. "Svaki problem otvara nove. Pedagoški fakultet i fakultet odgojnih znanosti nije isto. Svako rješenje podrazumijeva različite implikacije. Rješenje nije formalno institucionalno povezivanje. Ukotvljenost bi bila i nerealna. Reorganizacija je skupa ali neproduktivna. (Npr OOUR Pedagogijske znanosti nije donio nikakvu promjenu izdvajanjem). Treba se osloniti na zatečenu mrežu i dobrovoljno se integrirati. Mora postojati cirkulacija ideja, ne mehanička već interakcijsko komuniciranje. Znanstvena zajednica mora biti demokratska, inicijativna, komunikativna, iz prirode samog posla. Mora postojati autonomnost interesa, institucija, unutar fakulteta poštujući departmansku organizaciju. Student upisuje studij na fakultetu, ali jezgro studija moralo bi biti na odsjeku. Studij bi bio dodiplomski i postdiplomski (koji je kod nas zanemaren). Prosvjetna i kadrovska politika moraju biti u interakciji. Organizacija bi morala biti fleksibilna. Na fakultetu bi trebalo provesti departmanizaciju. Struka bi se studirala na dodiplomskom a pedagogija na postdiplomskom. I to je racionalno, jeftinije i kvalitetnije, što potvrđuje naše iskustvo. Naglašavamo interdisciplinarnost a bez temeljite struke nema interdisciplinarnosti ili će ona biti samo mehanička." On dalje tvrdi da je "pedagogija u krizi, i to ne samo naša, kako to potvrđuju neka istraživanja (npr. Brezinka). Ona je u krizi zato jer ona ne kreira nove spoznaje, već ih primjenjuje iz bazičnih znanosti. Angloamerički svijet ne poznaje pedagogiju ali je edukacija visokocijenjena." Različita su polazišta pedagogije, znanosti o odgoju ili odgojnih znanosti. Svaka počiva na nekoj ideji koja može postati (i postaje) ideologija. "Odgoj kao sustav vrijednosti, ne postoji bez ideologije, a kako je pedagogija najpogodnija za prenošenje tih vrijednosti ona je imala prioritet među znanostima. Društvo pazi i njeguje pedagogiju koja mu odgovara." Pastuović na kraju intervjua predlaže da studij pedagogije bude na postdiplomskom i doktorskom stupnju.

Nakon ovog intervjua mnogi sugovornici su izrazili želju da ovaj Pastuovićev koncept bude objavljen i posluži kao platforma za strukturiranje FOZ-a (Kalin, Polić, Pranjčić...).

Dekan Filozofskog fakulteta dr Boris Kalin zastupa komplementarnost, ne koncentraciju obrazovnih ustanova. Pedagoški fakultet bi bio matični za učitelje a postdiplomski za nastavnike. Dodiplomski bi trajao 4 a postdiplomski 2 godine. Trebalo bi odrediti do koje razine bi rad bio nastavni, a do koje znanstveno-istraživački.

Dr Vladko Previšić se zalaže da treba podržati postojeće stanje naših fakulteta (Osijek, Zadar, Rijeka) te iznosi podatak da u Njemačkoj na 80 milijuna stanovnika postoji 68 fakulteta, a u nekim gradovima čak i nekoliko ustanova iste struke ali različitog pristupa. Previšić misli da je "pedagogija u krizi ne samo iznutra, kao znanost, već i prema vani", a iz te krize može je izvući samo otvaranje prema novim kretanjima.

Dr Furić iznosi iskustva "paralelnog" obrazovanja nastavnika na PMF-u. Kritizira "šugarizam" koji je odvajao talentirane iz prirodnih razreda i stvarao od njih geta.

Neuspjehu odgoja i obrazovanja uzrok je "opskurno regrutiranje kadrova iz čudnih škola i centara u pedagošku struku", koja je bila partijska sluškinja. Izlaz iz današnjeg nepovoljnog stanja vidi u "departmentizaciji" i to postupnim hodom, najprije institut pa onda fakultet. Prve godine bi se imale posvetiti struci a onda komuniciranju struke.

Dr Marko Pranjčić podržava Pastuovićev koncept kao polazište, prepoznajući u njemu model koji već funkcionira u svijetu (npr FOZ na Salezijanskom papirskom fakultetu u Rimu). Problem odgoja i obrazovanja kao i okolnosti potiču nas da osnujemo FOZ koji bi služio za stjecanje dodiplomskih i postdiplomskih kvalifikacija.

Dr Milan Polić izražava bojazan od radikalnih reformi, jer bi to moglo završiti "šugarizmom". Podržava Pastuovićev koncept kao i Krsnikov prijedlog paralelnog obrazovanja. Zalaže se za pluralizam i promjenu sistema financiranja i to tako da se financira studij studenta a ne programa ustanove.

Dr Vladimir Poljak se okomio na "fatalni promašaj šugarove reforme. Učiteljske škole najprije su reformirane a onda pretvorene u pedagoške akademije, zatim su te akademije (Zagrebačka, Petrinjska, Čakovečka) kao OOUR-i integrirane u fakultete, a njihovi nastavnici, ljudi bez znanstvenih kvaliteta, ali zato ideološki regrutirani, postali su fakultetski profesori, a svi skupa postali smo znanstvena provincija. Ourizacija je bila fatalna.

Dr Ivan Biondić problematizira tezu o ourizaciji koja je uništila pedagogiju, ističući da se pedagogija sama dala u službu politike, ili barem nije pružala nikakav otpor, kao što su to drugi činili. Šugarizam nije kriv za pedagošku provincijalizaciju, nego je to prvenstveno kriva pedagogija, posebno ona udžbenička.

Pastuović ističe da je ourizacija već prije provedena. Pedagogija se ne može osloboditi svojih promašaja ukoliko se ne uspostavi ispravna dijagnoza. Sociolozi i filozofi su se borili protiv šugarara a pedagozi su mu se do-dvoravali. Neuspjeh šugarove reforme leži u tome što je "švedski model primjenio na balkanski način." Dok je u Švedskoj koncepcija "svi intelektualci" provedena na demokratski način, kod nas su svi "batinom utjerivani".

Baričević se zalaže za djelotvoran način razgovora izbjegavajući operiranje nepotpunim podacima. "Moramo dati oprost jedni drugima. Treba krenuti u sustavnu analizu i pripremiti slijedeći susret."

Polić naglašava autonomnost pedagogije, pluralnost, različitost oblika i modela, a Zovko poziva na konstruktivan razgovor. Šakić duhovito reče: "U antici je pedagog bio rob, a danas nakon 2,5 milenija hoće postati rob." Špoljar se zalaže za postupnu reformu, a ne samo za osvrt na prošlost.

Furić nalazi razumijevanja za različitost istupa i intervenata, ali cijeni smireno argumentiranje. "Politika malih koraka vodi cilju!" On vidi središnji problem hrvatskog odgojnog sustava ne u normiranju ili programiranju, već u kadru. Kujundžić predlaže da se pronađu zajedničke točke koje će poslužiti kao polazište i vidi ih u komunikacijskoj paradigmi.

Krsnik iznosi podatak da je na PMF-u odnos pedagoških i stručnih predmeta 1:10, s tim da su metodički predmeti stavljeni pod stručne. Pedagoških predmeta nije premalo, veli on, ali su neprilagođeni struci. Na Kujundžićevo pitanje tko određuje taj omjer Krsnik odgovara "pedagogija, didaktika pa i psihologija učenja", ali problem je u tome što se ni jedan metodičar ne opre-

djeljuje za ove predmete. Problem se može riješiti postupnim integriranjem, ne mehaničkim spajanjem. Kujundžić naglašava da struka i pedagogija moraju ići zajedno. A treba voditi računa i o konkretnoj situaciji kao i o ekonomiji uzdržavanja.

Baričević se ponovno vraća na potrebu poznavanja i upoznavanja. "Dokazujemo da se ne poznamo. Na KBF stručnjaci za rel. pedagogiju imaju dva fakulteta." Za Baričevića je "nakaradno relig. pedagogiju ugurati u Odgojni fakultet" (!?) Špoljar naglašava da bi Fakultet odgojnih znanosti morao biti "ustanova za pedag. istraživanja, seminare za praktičnu primjenu i metodičku praksu." Kujundžić vidi izlaz iz sadašnje situacije u "privatizaciji škole" i konkurenciji, a izbor bi vršili studenti. To podržava i Polić, dodajući da bi država trebala biti sufinancijer.

Na kraju ove plodne rasprave predloženo je da radna grupa izvrši inventarizaciju i predstavi pozicije (Kujundžić). Budući da još nismo došli do kristaliziranih pozicija dobro je promatrati ovaj problem u širem kontekstu o čemu je govorio rektor Sveučilišta. Različiti koncepti nisu samo plod znanstvenog pristupa nego i različitih interesa o kojima treba voditi računa (Pastuović). Ključni segment jest odgoj odgajatelja (Kujundžić). Potrebno je inventarizirati sve priloge, inače bi se definitivno izgubili mnogi važni elementi (Furić). Za sve iznesene pozicije postoje argumenti i kontraargumenti kao: struka-metodika, lokacija-dislokacija, simultani-sukcesivni studij. Zato je inventarizacija sustavnih priloga najbolja (Uzelac). Pastuovićev prilog jest dobar ali nema monopol. Demokratski treba tražiti zajedničko rješenje (Furić).

Konačno je usvojen zaključak:

- da se svima dostavi detaljan pismeni zapisnik s ovog "Okruglog stola";
- da Pastuović i Furić dostave svoje koncepte;
- da svi koji žele dati svoje priloge, kako bi se na slijedećem "Okruglom stolu", za mjesec dana, moglo konkretnije pristupiti strukturiranju FOZ-a.

Zapisnik priredio:

IVAN MARJANOVIĆ